

මෙම පාඩම ඉගෙනීමෙන් ඔබට

- කොටස් වෙළෙඳපොළ හා එහි ස්වභාවය හඳුනා ගැනීමට
- කොටස් වෙළෙඳපොළ ආශ්‍රිත විශේෂිත වචන හඳුනා ගැනීමට
- සමාගම්වල මුදල් ආයෝජනයෙන් ලැබෙන ලාභාංශ ගණනය කිරීමට
- කොටස් ආශ්‍රිත ගැටලු විසඳීමට

හැකියාව ලැබෙනු ඇත.

හැඳින්වීම

අප රටේ පවත්වා ගෙන යන ව්‍යාපාර අතරින් 2007 අංක 7 දරණ සමාගම් පනත යටතේ ලියාපදිංචි වූ සමාගම් පිළිබඳ ව මෙම පාඩමේදී සලකා බැලේ. මෙම සමාගම්වල හිමිකාරිත්වය තනි පුද්ගලයකු හෝ පුද්ගලයන් කිහිපදෙනෙකු සතු විය හැකි ය. සීමාසහිත සමාගම්වල ස්වරූපය අනුව, ඒවා

- සීමාසහිත පෞද්ගලික සමාගම් හෝ
- සීමාසහිත පොදු සමාගම් ලෙස වර්ග කෙරී ඇත.

සීමාසහිත පොදු සමාගම්වලට සිය ව්‍යාපාර ආරම්භ කිරීමට හෝ පවත්වා ගෙන යෑමට අවශ්‍ය මූල්‍ය සම්පත් සපයා ගැනීම සඳහා මහජනතාව ද හවුල් කර ගත හැකි ය. මේ සඳහා අද ව්‍යාපාර ලෝකයේ පවතින ජනප්‍රිය ක්‍රමයක් වන්නේ විවෘත මාධ්‍ය නිවේදනයක් මගින් මහජනතාව වෙත, සමාගමේ කොටස් මිල දී ගන්නා ලෙස දන්වා සිටීමයි. මහජනතාව කොටස් මිල දී ගත් පසු, ඔවුන්ට තම කොටස් වෙන් පුද්ගලයන්ට විකිණිය හැකි ය. එසේ කොටස් මිල දී ගැනීම හා විකිණීම සඳහා පහසුකම් සපයා ඇති ස්ථානය කොටස් වෙළෙඳපොළ ලෙස හැඳින්වේ.

කොටස් වෙළෙඳපොළ

“කොළඹ ව්‍යාපාර වස්තු හුවමාරුව” ලෙස ද හැඳින්වෙන කොටස් වෙළෙඳපොළ පාලනය වන්නේ ශ්‍රී ලංකා සුරැකුම්පත් හා විනිමය කොමිෂන් සභාව මගිනි. මෙම කොමිෂන් සභාව මගින් කොටස් වෙළෙඳපොළේ වැඩ කටයුතු සඳහා මග පෙන්වීම, මෙහෙයවීම හා නියාමනය කරනු ලබයි. කොටස් ගනුදෙනු සඳහා කොටස් වෙළෙඳපොළට ඇතුළත් වන සමාගම්, එම වෙළෙඳපොළේ ලියාපදිංචි වී, ලැයිස්තුගත සමාගම් ලෙස සමාගම් ලේඛනයට ඇතුළත් විය යුතු ය. 2015 වර්ෂයේ අප්‍රේල් 21 වන විට මෙසේ ලැයිස්තුගත සමාගම් ගණන 297ක් විය. එම සමාගම්වල කොටස් මිල දී ගැනීමේ දී හෝ විකිණීමේ දී ගනුදෙනුකරුවන්ට සහාය වීම පිණිස, තැරැවිකාර සමාගම් ද කොටස් වෙළෙඳපොළ

තුළ ක්‍රියාත්මක වේ. ගනුදෙනුකරුවන්ට, කොටස් වෙළෙඳපොළෙහි ගනුදෙනු සජීව අන්තර්ජාලය ඔස්සේ යාවත්කාලීන වන අතර, මහජනතාවට අන්තර්ජාලය ඔස්සේ ගනුදෙනු කිරීමේ පහසුකම් ද සපයා තිබේ.

10.1 කොටස්

ලැයිස්තුගත සීමාසහිත පොදු සමාගම් සිය ප්‍රාග්ධනය රැස් කර ගැනීමට මහජනතාව සම්බන්ධ කර ගන්නේ 'කොටස්' නමින් හැඳින්වෙන ඒකකය මගිනි. සමාගමේ ආරම්භක ප්‍රාග්ධනය, ඒකකයක් ලෙස සලකා එය සමාන කොටස්වලට හෙවත් පංගුවලට බෙදූ විට ඉන් එක් පංගුවක් එක් 'කොටසක්' ලෙස හැඳින්වේ.

යම් සමාගමක්, මුල් වරට සිය ආරම්භක කොටස් මහජනතාව වෙත නිකුත් කිරීමේ දී, එක් කොටසක් සඳහා මිලක් එම සමාගම විසින් ම නියම කරනු ලැබේ. එම මිලට, යම් ආයෝජකයකුට සමාගමේ කොටස් ඕනෑ ම ප්‍රමාණයක් මිල දී ගත හැකි ය. යම් සමාගමක කොටස් මිල දී ගත් ආයෝජකයකුට ඔහු ලබා ගත් කොටස් ප්‍රමාණයට සමානුපාතික ව එම සමාගමේ හිමිකාරිත්වය ලැබේ.

මේ පිළිබඳ තව දුරටත් අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා පහත දී ඇති නිදසුන සලකා බලන්න.

යම් සමාගමක් විසින් මහජනතාව සඳහා නිකුත් කරන ලද කොටස් 100 000කින් ආයෝජකයෙක් කොටස් 10 000ක් මිල දී ගනියි. එවිට ආයෝජකයාට සමාගමේ $\frac{10\ 000}{100\ 000}$ ක හිමිකාරිත්වයක් ලැබේ. එය ප්‍රතිශතයක් ලෙස දක්වමු.

$$\frac{10\ 000}{100\ 000} \times 100\% = 10\%$$

එමනිසා ආයෝජකයා සමාගමෙන් 10%ක හිමිකාරිත්වයක් ලබයි.

නිදසුන 1

C නමැති සමාගමක්, තම ප්‍රාග්ධනය ලෙස ඇති රුපියල් 10 000 000, එක් කොටසක් රුපියල් 100 බැගින් වන කොටස් 100 000කට වෙන් කොට මහජනතාව වෙත නිකුත් කරයි. විශ්වා එම සමාගමේ කොටස් 5000ක් මිල දී ගනියි.

- (i) කොටස් මිල දී ගැනීම නිසා විශ්වා C සමාගමේ ලැබූ හිමිකාරිත්වය
 - (a) භාගයක් ලෙස
 - (b) ප්‍රතිශතයක් ලෙස දක්වන්න.
- (ii) විශ්වා C සමාගමෙහි ආයෝජනය කළ මුදල සොයන්න.

(i) සමාගම නිකුත් කළ මුළු කොටස් ගණන = 100 000
 විශ්වා මිල දී ගත් කොටස් ගණන = 5 000

(a) සමාගමේ, විශ්වාගේ හිමිකාරිත්වය භාගයක් ලෙස = $\frac{5\,000}{100\,000} = \frac{1}{20}$

(b) ප්‍රතිශතයක් ලෙස = $\frac{1}{20} \times 100\%$
 = 5%

(ii) කොටසක මිල = රු 100
 විශ්වා මිල දී ගත් කොටස් = 5 000
 ආයෝජනය කළ මුදල = රු 100 × 5 000
 = රු 500 000

කොටස් සඳහා ලාභාංශ

ලැයිස්තුගත සමාගම්, සිය ආරම්භක කොටස් නිකුත් කිරීමේ දී ම සමාගමේ ලාභයෙන් කොටස්කරුවන් සඳහා ප්‍රතිලාභ ලෙස නිකුත් කරන මුදල් ප්‍රමාණය නිවේදනය කරයි. එය එක් කොටසක් සඳහා ගෙවන මුදල මගින් දැක්වේ. එසේ ගෙවන මුදල් වාර්ෂික ව හෝ කාර්තු වශයෙන් හෝ ගෙවනු ලබන අතර, ඒවා 'ලාභාංශය' ලෙස හැඳින්වේ.

උදාහරණයක් ලෙස, සමාගමක් සිය කොටස්කරුවන් සඳහා කොටසකට රුපියල් 5ක වාර්ෂික ලාභාංශයක් ගෙවයි. මෙම ලාභාංශය, සමාගමේ තීරණය පරිදි වරින් වර වෙනස් කිරීමට හැකියාව පවතී. මෙය තවදුරටත් පැහැදිලි කර ගැනීම සඳහා නැවතත් ඉහත සැලකූ නිදසුන 1 සැලකිල්ලට ගනිමු.

නිදසුන 1

විශ්වා මිල දී ගත් රුපියල් 100යේ කොටස් 5 000 සඳහා C සමාගම එක් කොටසකට රුපියල් 4ක වාර්ෂික ලාභාංශයක් ගෙවයි.

- (i) විශ්වා කොටස් ආයෝජනයෙන් ලබන වාර්ෂික ආදායම සොයන්න.
- (ii) විශ්වාට ලැබෙන වාර්ෂික ආදායම, යෙදූ මුදලේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස දක්වන්න.

(i) විශ්වා සතු කොටස් ගණන = 5000
 කොටසක් සඳහා වාර්ෂික ලාභාංශය = රු 4
 \therefore විශ්වා ලබන වාර්ෂික ආදායම = රු 5000 × 4
 = රු 20 000

(ii) විශ්වා ආයෝජනය කළ මුදල = රු 100 × 5 000
 = රු 500 000

∴ ඔහුගේ වාර්ෂික ආදායම ප්‍රතිශතයක් ලෙස = $\frac{20\,000}{500\,000} \times 100\%$
 = 4 %

දැන් කොටස් ආයෝජනයේ මූලික අවස්ථාවට අදාළ කරුණු ඇතුළත් පහත අභ්‍යාසයන්හි යෙදෙන්න.

10.1 අභ්‍යාසය

1. ආයෝජකයෙක් සසිරි ඇගලුම් සමාගමේ කොටසක් රුපියල් 25 බැගින්, කොටස් 1000ක් මිල දී ගත්තේ ය.

(i) ඔහු ආයෝජනය කළ මුදල කීය ද?

(ii) සමාගම වාර්ෂික ලාභාංශය ලෙස කොටසකට රුපියල් 4ක් ගෙවයි නම් ආයෝජකයාගේ වාර්ෂික ලාභාංශ ආදායම සොයන්න.

2. පහත දැක්වෙන වගු සම්පූර්ණ කරන්න.

(i)

කොටසක මිල රුපියල්	කොටස් ගණන	ආයෝජනය කළ මුදල රුපියල්
10	2500
20	5000
.....	500	50 000
.....	4000	80 000
30	30 000
45	135 000

(ii)

කොටස් ගණන	වාර්ෂික ලාභාංශය කොටසකට (රු)	වාර්ෂික ලාභාංශ ආදායම රුපියල්
500	2
1000	3.50
.....	5	5000
.....	2.50	500 000
2000	8000
750	2250

3. සීමාසහිත පොදු සමාගමක් සිය ප්‍රාග්ධනය රැස් කර ගැනීම සඳහා කොටසක් රුපියල් 25ක් වූ කොටස් 10 000 000ක් මහජනතාව වෙත නිකුත් කරයි. එම කොටස් සඳහා වාර්ෂික ලාභාංශය කොටසකට රුපියල් 5 කි. එම සමාගමේ ආයෝජනය සඳහා ඉදිරිපත් වන සුඡීව, සමාගමේ කොටස් 50 000ක් මිල දී ගනියි.

- (i) සමාගමේ ප්‍රාග්ධනය සොයන්න.
- (ii) සුඡීව සමාගමේ ආයෝජනය කරන මුදල සොයන්න.
- (iii) කොටස් ආයෝජනයෙන් සුඡීවට වාර්ෂික ව ලැබෙන ලාභාංශය සොයන්න.
- (iv) සුඡීවගේ වාර්ෂික ලාභාංශය ඔහු යෙදූ මුදලෙන් කවර ප්‍රතිශතයක් ද?

4. වාර්ෂික ලාභාංශය කොටසකට රුපියල් 3 බැගින් ගෙවන සමාගමක යම් කොටස් ගණනක්, කොටසක් රුපියල් 20 බැගින් මහේල මිල දී ගත්තේ ය. ඔහු එම ආයෝජනයෙන් වර්ෂය අවසානයේ දී රුපියල් 12 000ක ලාභාංශ ආදායමක් ලැබී ය.

- (i) සමාගමේ මහේල සතු කොටස් ගණන සොයන්න.
- (ii) කොටස් මිල දී ගැනීම සඳහා මහේල ආයෝජනය කළ මුදල සොයන්න.

5. ගනේෂ් තමා සතු ව තිබූ රුපියල් 100 000ක මුදලින් හරි අඩක්, වාර්ෂික ව කොටසකට රුපියල් 4 බැගින් ගෙවන එක්තරා සමාගමක රුපියල් 25 කොටස් යම් ප්‍රමාණයක් මිල දී ගැනීමටත්, ඉතිරි අඩ වාර්ෂික ව 12%ක පොලියක් ගෙවන මූල්‍ය ආයතනයක තැන්පත් කිරීමටත් තීරණය කළේ ය. වසරකට පසු ගනේෂ්ට වඩා වාසිදායක කුමන ආයෝජනය දැයි හේතු දක්වමින් පෙන්වන්න.

10.2 කොටස් වෙළෙඳපොළ ගනුදෙනු

තම කොටස් ගනුදෙනු සඳහා කොටස් වෙළෙඳපොළට ඇතුළත් වීමට අවස්ථාව ලැබෙන්නේ එහි ලැයිස්තුගත සමාගම්වලට පමණක් බව අපි දනිමු. එවැනි සමාගමක් ආරම්භයේදී ම මහජනතාව වෙත කොටස් නිකුත් කිරීමෙන් පසු සිදු වන කොටස් ගනුදෙනු පිළිබඳ ව හැදෑරීමට පහත සටහනට අවධානය යොමු කරන්න.

සීමාසහිත තෙත්මි සමාගම, කොටසකට රුපියල් 2 බැගින් වාර්ෂික ව ලාභාංශ ගෙවන කොටස් 100 000ක් එක් කොටසක් රුපියල් 10ක් වූ ආරම්භක හඳුන්වා දීමේ මිලකට මහජනතාව වෙත නිකුත් කළේ ය. වර්ෂයකට පසු මෙම සමාගමේ කොටසක මිල කොටස් වෙළෙඳපොළේ රුපියල් 20 තෙක් ඉහළ නැග තිබිණි. එම අවස්ථාවේ නදීශා ඉහත සමාගමේ කොටස් 1000ක් මිල දී ගත්තා ය. වර්ෂ කිහිපයකට පසු එම සමාගමේ කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 28ක් තෙක් ඉහළ නැගී අවස්ථාවේ දී ඇය තමා සතු කොටස් 1000 ම විකුණුවා ය.

යම් සමාගමක කොටස් හඳුන්වා දීමේ ආරම්භක මිල යටතේ ආයෝජකයන්ට කොටස් මිල දී ගැනීම සිදු වන අවස්ථාව කොටස් වෙළෙඳපොළේ “ප්‍රාථමික වෙදෙපොළ” ලෙස හැඳින්වේ. ප්‍රාථමික වෙළෙඳපොළේ දී ආයෝජකයන්ට හැකි වන්නේ කොටස් මිල දී ගැනීම පමණි. එහෙත් ඊට පසු ව කොටස් ගනුදෙනුවට ඉඩ ලබා දෙමින් කොටසක් සඳහා ඇති ඉල්ලුම අනුව කොටස සඳහා අලුත් මිලක් ඇති විය හැකි ය. එම මිල එම අවස්ථාවේ වෙළෙඳපොළ මිල ලෙස හැඳින්වේ. මෙම අවස්ථාව කොටස් වෙළෙඳපොළේ “ද්විතීයික වෙළෙඳපොළ” ලෙස හැඳින්වේ. ඉහත තෙත්ම සමාගමේ කොටසක මිල රුපියල් 20 තෙක් ඉහළ නැග, නැවතත් වසර කිහිපයකින් රුපියල් 28 තෙක් වැඩි විය. මේ ආකාරයට කොටසක වෙළෙඳපොළ මිලේ අඩු වැඩි වීම ද්විතීයික වෙළෙඳපොළේ දී සිදු වේ. එම අවස්ථාවේ දී ආයෝජකයන්ට තමා සතු කොටස් විකිණීමට හෝ අලුත් කොටස් මිල දී ගැනීමට හෝ හැකි ය.

ප්‍රාග්ධන ලාභය

සමාගමක කොටස් එහි හඳුන්වා දීමේ මිලට හෝ වෙළෙඳපොළ මිලට හෝ මිල දී ගත් විට එම මිල කොටසක ගැණුම් මිල ලෙසත් එම කොටස්, වෙළෙඳපොළ මිලට විකුණනු ලබන මිල කොටසක විකුණුම් මිල ලෙසත් හැඳින්වේ.

ආයෝජකයකු කොටස් විකිණීමේ දී ලාභයක් හෝ අලාභයක් සිදු විය හැකි ය. තමා සතු කොටස් විකිණීමේ දී,

විකුණුම් මිල > ගැණුම් මිල නම්, එවිට ප්‍රාග්ධන ලාභයක් ලැබෙන අතර,

$$\text{ප්‍රාග්ධන ලාභය} = \text{කොටස්වල විකුණුම් මිල} - \text{කොටස්වල ගැණුම් මිල}$$

ලෙස අර්ථ දැක්වේ.

එසේ ම,

විකුණුම් මිල < ගැණුම් මිල නම්, ප්‍රාග්ධන අලාභයක් සිදු වන අතර,

$$\text{ප්‍රාග්ධන අලාභය} = \text{කොටස්වල ගැණුම් මිල} - \text{කොටස්වල විකුණුම් මිල}$$

ලෙස අර්ථ දැක්වේ.

නිදසුන 1

කොටස් වෙළෙඳපොළ සමග සම්බන්ධ ආයෝජකයකු වන පෙරේරා මහතා එක්තරා සමාගමක කොටස් 2000ක්, කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 20ක් ව පැවති අවස්ථාවේ දී මිල දී ගත්තේ ය. එම සමාගමේ කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 25 තෙක් ඉහළ නැගී අවස්ථාවක ඔහු තමා සතු එම සමාගමේ කොටස් සියල්ල විකුණා දැමී ය. පෙරේරා මහතා,

- (i) සමාගමේ ආයෝජනය කළ මුදල සොයන්න.
- (ii) කොටස් විකිණීමෙන් ඔහු ලත් මුදල සොයන්න.
- (iii) ලැබූ ප්‍රාග්ධන ලාභය සොයන්න.
- (iv) ලැබූ ප්‍රාග්ධන ලාභය ආයෝජනයේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස දක්වන්න.

- (i) සමාගමේ ආයෝජනය කළ මුදල = රු 20 × 2 000
= රු 40 000
- (ii) කොටස් විකිණීමෙන් ලැබෙන මුදල = රු 25 × 2 000
= රු 50 000
- (iii) ප්‍රාග්ධන ලාභය = රු 50 000 – 40 000
= රු 10 000
- (iv) ප්‍රාග්ධන ලාභය ආයෝජනයේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස = $\frac{10\,000}{40\,000} \times 100\%$
= 25%

ඉහත (iv) හි සඳහන් ප්‍රාග්ධන ලාභ ප්‍රතිශතය කොටසක මිල ඇසුරෙන් ද ලබා ගත හැකි ය.

$$\text{කොටසක ගැණුම් මිල} = \text{රු } 20$$

$$\text{කොටසක විකුණුම් මිල} = \text{රු } 25$$

$$\begin{aligned} \therefore \text{ප්‍රාග්ධන ලාභය ප්‍රතිශතයක් ලෙස} &= \frac{25 - 20}{20} \times 100\% \\ &= \frac{5}{20} \times 100\% \\ &= \underline{25\%} \end{aligned}$$

නිදසුන 2

මොහොමඩ් මහතා තමා සතු ව තිබූ රුපියල් 96 000ක මුදලකින් යම් ප්‍රමාණයක්, වාර්ෂික ලාභාංශ ලෙස කොටසකට රුපියල් 2 බැගින් ගෙවන *A* නම් සමාගමේ යම් කොටස් ගණනක්, කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 18 බැගින් මිල දී ගැනීමට යෙදවී ය. ඉතිරි කොටස වාර්ෂික ලාභාංශ ලෙස කොටසකට රුපියල් 3.50 බැගින් ගෙවන *B* නම් සමාගමේ යම් කොටස් ගණනක්, කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 21 බැගින් මිලදී ගැනීමට යෙදවී ය. වර්ෂයක් අවසානයේ *A* නම් සමාගමේ වාර්ෂික ලාභාංශ ලෙස ලැබූ මුදලට වඩා රුපියල් 1000ක් වැඩියෙන් *B* සමාගමෙන් ලාභාංශ ලෙස ඔහුට ලැබිණි.

- (i) මොහොමඩ් මහතා, *A* සමාගමේ ආයෝජනය කළ මුදල x ලෙස ගෙන, x ඇතුළත් සමීකරණයක් ගොඩනගන්න.
- (ii) ඉහත ලබා ගත් සමීකරණය විසඳා, ඔහු එක් එක් සමාගමේ ආයෝජනය කළ මුදල සොයන්න.
- (iii) සමාගම් දෙකේ ඔහුට තිබූ කොටස් ප්‍රමාණ වෙන වෙන ම සොයන්න.
- (iv) එක් එක් සමාගමෙන් ලැබූ වාර්ෂික ලාභාංශ ආදායම සොයන්න.

වාර්ෂික ආදායම ලැබීමෙන් පසු මොහොමඩ් මහතා සමාගම් දෙකේ ම ඔහු සතු සියලු කොටස් එවකට සමාගම් දෙකේ ම කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල වූ රුපියල් 20 බැගින් විකුණා දැමී ය.

- (v) සමාගම් දෙකේ කොටස් විකිණීමෙන් ලැබූ මුළු මුදල සොයන්න.
- (vi) සමාගම් දෙකේ ම ආයෝජනයෙන් වර්ෂය අවසානයේ ලැබෙන ලාභාංශ ආදායමේත් ප්‍රාග්ධන ලාභයේත් එකතුව යෙදූ මුදලින් 20%ක් විය යුතු බවට වූ මොහොමඩ් මහතාගේ බලාපොරොත්තුව ඉටු නොවූ බව පෙන්වන්න.

$$(i) \quad A \text{ සමාගමෙන් ගත් කොටස් ගණන} = \frac{x}{18}$$

$$A \text{ සමාගමේ වාර්ෂික ලාභාංශ ආදායම} = රු \frac{x}{18} \times 2 = \frac{x}{9}$$

එලෙස ම,

$$B \text{ සමාගමේ වාර්ෂික ලාභාංශ ආදායම} = රු \frac{(96\,000 - x)}{21} \times 3.50$$

$$= රු \frac{(96\,000 - x)}{21} \times \frac{7}{2}$$

$$= රු \frac{(96\,000 - x)}{6}$$

$$\therefore \frac{(96\,000 - x)}{6} - \frac{x}{9} = 1000 \text{ යනු අවශ්‍ය සමීකරණය යි.}$$

$$(ii) \quad \frac{(96\,000 - x)}{6} - \frac{x}{9} = 1000$$

$$18 \times \frac{(96\,000 - x)}{6} - 18 \times \frac{x}{9} = 18 \times 1000$$

$$3(96\,000 - x) - 2x = 18\,000$$

$$288\,000 - 3x - 2x = 18\,000$$

$$288\,000 - 18\,000 = 5x$$

$$270\,000 = 5x$$

$$x = 54\,000$$

\therefore A සමාගමේ ආයෝජනය කළ මුදල රු 54 000 වේ.

$$B \text{ සමාගමේ ආයෝජනය කළ මුදල} = \text{රු } 96\,000 - 54\,000 = \text{රු } \underline{\underline{42\,000}}$$

$$(iii) \quad A \text{ සමාගමේ හිමි ව තිබූ කොටස් ගණන} = \frac{54\,000}{18} = \underline{\underline{3\,000}}$$

$$B \text{ සමාගමේ හිමි ව තිබූ කොටස් ගණන} = \frac{42\,000}{21} = \underline{\underline{2\,000}}$$

$$(iv) \quad A \text{ සමාගමේ ආයෝජනයෙන් ලැබූ ආදායම} = \text{රු } 3\,000 \times 2 = \underline{\underline{\text{රු } 6\,000}}$$

$$B \text{ සමාගමේ ආයෝජනයෙන් ලැබූ ආදායම} = \text{රු } 2\,000 \times 3.50 = \underline{\underline{\text{රු } 7\,000}}$$

$$(v) \quad A \text{ සමාගමේ කොටස් විකිණීමෙන් ලැබූ මුදල} = \text{රු } 3\,000 \times 20 = \underline{\underline{60\,000}}$$

$$B \text{ සමාගමේ කොටස් විකිණීමෙන් ලැබූ මුදල} = \text{රු } 2\,000 \times 20 = \underline{\underline{40\,000}}$$

$$\therefore \text{ සමාගම් දෙකේ ම කොටස් විකිණීමෙන් ලැබූ මුළු මුදල} = \text{රු } 60\,000 + 40\,000 \\ = \text{රු } 100\,000$$

$$\text{සමාගම් දෙකෙන් ම ලැබූ වාර්ෂික ලාභාංශ ආදායම} = \text{රු } 6\,000 + 7\,000 \\ = \text{රු } 13\,000$$

$$\therefore \left. \begin{array}{l} \text{වර්ෂ අවසානයේ ලාභාංශ ආදායම් හා කොටස්} \\ \text{විකිණීමෙන් ලැබූ මුදලේ එකතුව} \end{array} \right\} = \text{රු } 100\,000 + 13\,000 \\ = \text{රු } 113\,000$$

$$\text{සමාගම් දෙකේ කොටස් ආයෝජනයට යෙදූ මුදල} = \text{රු } 96\,000$$

$$\text{ලැබූ ලාභය} = \text{රු } 113\,000 - 96\,000 \\ = \text{රු } 17\,000$$

$$\therefore \left. \begin{array}{l} \text{මුදල් ආයෝජනයෙන් ලැබූ ලාභය යෙදූ මුදලේ} \\ \text{ප්‍රතිශතයක් ලෙස} \end{array} \right\} = \frac{17\,000}{96\,000} \times 100\% \\ = 17.7\%$$

17.7% < 20% නිසා මොහොමඩ් මහතාගේ බලාපොරොත්තුව ඉටු වී නැත.

10.2 අභ්‍යාසය

1. වගුව සම්පූර්ණ කරන්න.

ආයෝජනය කරන මුදල (රුපියල්)	කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල (රුපියල්)	කොටස් ගණන	කොටසකට වාර්ෂිකව රුපියල් 3 බැගින් ආදායම (රුපියල්)
50 000	25
.....	40	1500
75 000	3000
.....	15	500
120 000	2000

2. වාර්ෂික ලාභාංශය ලෙස කොටසකට රුපියල් 4ක් ගෙවන සමාගමක කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 30ක් වූ කොටස් මිල දී ගැනීමට තරඳු රුපියල් 60 000ක් යෙදවී ය.

- තරඳු මිල දී ගත් කොටස් ගණන සොයන්න.
- කොටස් ආයෝජනයෙන් තරඳු ලබන වාර්ෂික ලාභාංශ ආදායම සොයන්න.
- වාර්ෂික ලාභාංශ, යෙදූ මුදලින් කවර ප්‍රතිශතයක් දැයි සොයන්න.

3. රමේෂ් එක්තරා සමාගමක කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 40ක් ව තිබිය දී කොටස් 5000ක් මිල දී ගත්තේ ය. එම කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 50ක් වූ අවස්ථාවේ දී සමාගමේ ඔහු සතු ව තිබූ කොටස් සියල්ල විකුණන ලදී.

- කොටස් විකිණීමේ දී රමේෂ් එක් කොටසකින් ලැබූ ප්‍රාග්ධන ලාභය සොයන්න.
- කොටස් සියල්ල විකිණීමෙන් ලබන ප්‍රාග්ධන ලාභය සොයන්න.
- ප්‍රාග්ධන ලාභය, යෙදූ මුදලේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස සොයන්න.

4. ව්‍යාපාරිකයෙක් කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 40ක් වූ එක්තරා සමාගමක කොටස් මිල දී ගැනීම සඳහා රුපියල් 40 000ක් ආයෝජනය කළ අතර, වර්ෂයකට පසු ඔහු යෙදූ මුදලින් 10%ක් ලාභාංශ ලෙස ලබා ගත්තේ ය. එම ආදායම ලබා ගැනීමෙන් පසු කොටසක් රුපියල් 50 බැගින් කොටස් සියල්ල විකුණා දමන ලදී.

- ව්‍යාපාරිකයා සමාගමෙන් ලැබූ වාර්ෂික ලාභාංශය සොයන්න.
- සමාගම කොටසක් සඳහා වාර්ෂික ව ගෙවූ ලාභාංශය සොයන්න.
- ව්‍යාපාරිකයා කොටස් විකිණීමෙන් ලැබූ මුදල සොයන්න.
- ව්‍යාපාරිකයාට ලැබෙන ප්‍රාග්ධන ලාභය සොයන්න.
- ව්‍යාපාරිකයාගේ ප්‍රාග්ධන ලාභය, යෙදූ මුදලේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස දක්වන්න.

5. කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 20ක් වූ සමාගමක කොටස් මිල දී ගත් පුද්ගලයෙක් කොටස්වල වෙළෙඳපොළ මිල වැඩි වූ අවස්ථාවක තමා සතු කොටස් සියල්ල විකුණා දැමී ය. ඉන් ඔහු ලැබූ ප්‍රාග්ධන ලාභය යෙදූ මුදලින් 80%ක් විය.
- එක් කොටසකින් ඔහු ලැබූ ප්‍රාග්ධන ලාභය කීය ද?
 - කොටසක් විකුණන ලද්දේ කීය බැගින් ද?
6. කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 24ක් වූ සමාගමක, කොටස් මිල දී ගත් කෙනෙකු ආදායම් ලැබීමෙන් පසු එම කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 30ක් වූ අවස්ථාවක විකිණීමෙන් ලැබෙන ප්‍රාග්ධන ලාභය යෙදූ මුදලේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස දක්වන්න.
7. වාර්ෂික ලාභාංශය ලෙස කොටසකට රුපියල් 6ක් ගෙවන සමාගමක කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 40ක් වූ කොටස් 1000ක් හිමි ආයෝජකයෙක් එම කොටස්වලින් එක් වර්ෂයක ලාභාංශ ආදායම් ලැබීමෙන් පසු ඒවායේ වෙළෙඳපොළ මිල වැඩි වූ අවස්ථාවක විකුණා දැමී ය. කොටස් විකිණීමෙන් හා ලාභාංශයෙන් ඔහු ලැබූ මුළු ආදායම රුපියල් 71 000ක් විය.
- කොටස් ආයෝජනයෙන් වර්ෂයකට ලැබූ ලාභාංශ ආදායම කීය ද?
 - ඔහු කොටසක් විකුණන්නට ඇත්තේ කීය බැගින් ද?
 - ඔහු ලැබූ ප්‍රාග්ධන ලාභය සොයන්න.
8. වාර්ෂික ලාභාංශ කොටසකට රුපියල් 4 බැගින් ගෙවනු ලබන හා කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 20 බැගින් වූ කොටස් සහ වාර්ෂික ලාභාංශ කොටසකට රුපියල් 5 බැගින් ගෙවනු ලබන හා වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 25 බැගින් වූ කොටස් මිල දී ගැනීමට දේවින්ද සම මුදල් ප්‍රමාණ බැගින් යෙදවී ය. එම ආයෝජන දෙකෙන් ම ඔහු ලැබූ ආදායම යෙදූ මුදලේ ප්‍රතිශතයක් ලෙස දක්වන්න. (ඉඟිය: එක් එක් කොටස් ප්‍රමාණ මිල දී ගැනීමට යෙද වූ මුදල රු x ලෙස ගන්න)
9. ආයෝජකයෙක් තමා ළඟ තිබූ රුපියල් 70 000ක මුදලින් කොටසක් වාර්ෂික ලාභාංශ කොටසකට රුපියල් 3ක් ගෙවනු ලබන සමාගමක කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 30ක් වූ කොටස් ද ඉතිරි කොටස වාර්ෂික ලාභාංශ රුපියල් 4ක් ගෙවනු ලබන සමාගමක, වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 20ක් වූ කොටස් ද මිල දී ගැනීමට යෙදවී ය. මෙම ආයෝජනයෙන් ඔහු වර්ෂයකට ලැබූ ආදායම රුපියල් 9500ක් වූයේ නම්, ඔහු එක් එක් සමාගමේ ආයෝජනය කළ මුදල් වෙන වෙන ම සොයන්න.
10. වාර්ෂික ලාභාංශ කොටසකට රුපියල් 5ක් ගෙවන සමාගමක කොටස් 4000ක් හිමි ව තිබූ ආයෝජකයකු, එම කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 45 වූ අවස්ථාවේ ඒවා විකුණා දැමී ය. කොටස් විකිණීමෙන් ලද මුදල සම්පූර්ණයෙන් ම වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 25ක් වූ වෙනත් සමාගමක කොටස් මිල දී ගත්තේ ය. එම ආයෝජනය නිසා ඔහුගේ ආදායම මුලින් ලැබූ ආදායමට වඩා රුපියල් 8800කින් වැඩි විය. දෙවන සමාගමේ කොටසක් සඳහා ගෙවන වාර්ෂික ලාභාංශය සොයන්න.

මිශ්‍ර අභ්‍යාසය

1. මල්කි තමා සතු ව තිබූ රුපියල් 50 000ක මුදලක් ස්ථාවර තැන්පතු සඳහා වර්ෂයකට 12%ක් ගෙවන මූල්‍ය ආයතනයක වර්ෂයක කාලයක් සඳහා තැන්පත් කළා ය. වර්ෂය අවසානයේ මූල්‍ය ආයතනයෙන් එම මුදල නිදහස් කර ගත් ඇය, අවුරුද්දට ලැබූ පොලියත් සමඟ මුළු මුදල ම වර්ෂයකට කොටසකට රුපියල් 4ක් ගෙවන, වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 28ක් වන සමාගමක ආයෝජනය කළා ය.

- (i) මූල්‍ය ආයතනයේ ස්ථාවර තැන්පතුව සඳහා ලැබූ පොලිය සොයන්න.
- (ii) කොටස් මිල දී ගැනීමට ආයෝජනය කළ මුදල සොයන්න.
- (iii) ආයෝජනයෙන් ලැබූ වාර්ෂික ලාභාංශ ආදායම සොයන්න.
- (iv) දෙවන වර්ෂය සඳහා වඩා වාසිදායක වන්නේ, පොලියත් සමඟ මුළු මුදල ම නැවත මූල්‍ය ආයතනයේ තැන්පත් කිරීම ද? සමාගමේ ආයෝජනය කිරීම දැයි හේතු සහිත ව දක්වන්න.

2. වාර්ෂික ලාභාංශ කොටසකට රුපියල් 2 බැගින් ගෙවන සමාගමක කොටස් 1 500ක් හිමි ආයෝජකයෙක්, එම කොටස් වර්ෂයක ආදායම ලැබීමෙන් පසු කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 32 වූ අවස්ථාවේ විකුණුවේ ය. කොටස් විකිණීමෙන් ලද මුදල, වාර්ෂික ලාභාංශ කොටසකට රුපියල් 2 බැගින් ගෙවන, වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 40ක් වූ සමාගමක කොටස් මිල දී ගැනීමට ආයෝජනය කළේ ය. පළමු සමාගමේ හා දෙවන සමාගමේ ආදායම අතර අනුපාතය 5 : 4 බව පෙන්වන්න.

3. උදේශ් 12% සුළු පොලියට රුපියල් 40 000ක් මූල්‍ය ආයතනයකින් ණයට ගනියි. ඔහු එම මුදල සම්පූර්ණයෙන් ම වාර්ෂික ව කොටසකට ලාභාංශ රුපියල් 4.50ක් ගෙවන සමාගමක කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 20 වූ කොටස් මිල දී ගැනීමට ආයෝජනය කළේ ය. වසර තුනකට පසු ඔහු සතු කොටස් සියල්ල එවකට පැවැති වෙළෙඳපොළ මිල වූ රුපියල් 28 බැගින් විකුණා දමා මූල්‍ය ආයතනයෙන් ලබා ගත් ණය මුදල පොලියත් සමඟ සම්පූර්ණයෙන් ගෙවා නිම කළේ ය. මෙම ගනුදෙනුව නිසා, උදේශ්ට රුපියල් 28 600ක ලාභයක් ලැබුණු බව පෙන්වන්න.

4. එක්තරා සමාගමක කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල රුපියල් 48ක් ව තිබිය දී උපුල් එම සමාගමේ මුදල් ආයෝජනය කළේ ය. වර්ෂ කිහිපයක් ආදායම ලැබීමෙන් පසු ඔහු, තමා සතු කොටස් 30%ක ප්‍රාග්ධන ලාභයක් ලැබෙන සේ කොටසක වෙළෙඳපොළ මිල ඉහළ නැගී අවස්ථාවක විකිණීමට අදහස් කරයි. ඔහුගේ අපේක්ෂාව සාර්ථක වීමට කොටසක් විකිණිය යුත්තේ කීයට ද?